

Septemberwerk

Leo van der Heijden

Inwinteren: of te wel, de bijenvolken klaarmaken voor de winter. Dit houdt in: bepalen welke volken de winter ingaan, de ruimte geven die het voor de winter nodig heeft, de varroa bestrijden (als dat nog niet is gedaan) en zorgen voor voldoende voer in de kast.

Welke volken gaan de winter in?

Na het afnemen van de zomerhoning worden de volken gecontroleerd op gezondheid, grootte en voedselvoorraad. Zieke volken moeten worden opgeruimd.

Zwakke volken kunnen het beste worden verenigd. Voor de beginnende imker is het soms lastig deze volken te herkennen.

Men heeft nog maar één of enkele volken en het vergelijken van volken onderling wordt daardoor bemoeilijkt. Kenmerkend voor een ziek volk is o.a. een onregelmatig broednest, cellen met gesloten broed en cellen met eitjes die onregelmatig verdeeld in de raat liggen. De celdeksels van het gesloten broed kunnen ingedeukt zijn en vertonen soms kleine gaatjes.

Deze volken zijn vaak agressiever. Zieke volken produceren geen honing en hebben vaak voedseltekort door een gebrek aan haalbijen. Neem bij twijfel contact op met de bijengezondheidscoördinator van de plaatselijke afdeling. Deze volken kunnen het beste worden opgeruimd door de bijen te doden. Hiervoor wordt na de bijenvlucht de kast gesloten (zijanten onder afdichten met tape) en een zwavellapje in of onder de kast aangestoken. Alle raten daarna in de stoomwassmelter uitsmelten. Ook de ramen met alleen voer! Het kast-

materiaal goed schoonkrabben en afbranden of met heet sodawater reinigen.

Zwakke volken kunnen volken zijn waarvan de moeder niet goed bevrucht is. Hierdoor legt de moeder minder bevruchte eitjes en ontwikkelt het volk zich langzamer. Het kunnen ook volken zijn die nog laat, onbedoeld, hebben gezwermd en nu in september pas bezig zijn met de opbouw van een nieuw broednest. Een volkje dat goed de winter kan doorkomen, moet in september tenminste zes broedramen geheel bezetten. Het hangt ervan af hoeveel volken een imker wil aanhouden. Voor een beginnende imker is elk volkje dat de winter door kan komen welkom. Een imker met 10 of meer volken zal eerder volken die op minder dan 10 ramen zitten in september verenigen, om zo zijn aantal volken te beperken. Volken waarbij de moeder goed is, kunnen verenigd worden zonder de moeder op te zoeken. Na vereniging maken de moeren onderling uit welke er overblijft. Anders is het natuurlijk met volken waarbij de moeder wat mankeert, zoals bij een darrenbroedige moeder. Ook kan de imker voorkeur hebben voor een bepaalde moeder. Dan zal de ongewenste moeder eerst opgezocht en verwijderd moeten worden voordat de volken met elkaar verenigd worden. De meest gebruikte methode van verenigen is die met gebruik van een vel krantenpapier. Elk te verenigen volk wordt in een broedbak gedaan waarbij tussen de broedbakken een vel krantenpapier wordt gelegd. In het papier worden enkele kleine sneetjes gemaakt zodat de bijen alvast een begin hebben. Door de geur van de krant en de gezamenlijke activiteit van het verwijderen van de krant accepteren de bijen elkaar zonder gevecht.

Ook moederloze volken of met een darrenbroedige moeder kunnen met een moeder-goed volk worden verenigd, tenminste als dit nog de moeite waard is. Anders volstaat het om het volkje voor de bijenstand af te slaan en de kast op te ruimen. De bijen bedelen zich dan wel in bij de burens.

Beperking van de kastruimte

Bijenvolken hebben in het begin van de winter ongeveer 10.000-15.000 bijen.

Dat zijn er veel minder dan de 40.000-50.000 bijen in de zomer. De winterbijen zitten in de winter ook aanmerkelijk dichter bij elkaar op de wintertros. Het wintervolk heeft daardoor minder ruimte nodig dan een zomervolk. Als de kast te groot is, kan het bijenvolk in het voorjaar het klimaat in de kast minder goed regelen. Het volk kan zich hierdoor in het voorjaar minder goed ontwikkelen. In de winter kunnen de kantramen in de onderbak, door de condens van de wintertros, beschimmelen. Veel imkers vervangen deze kantramen door sluitblokken. Dit zijn broedkamerramen die aan één of beide zijde zijn afgesloten met een plaatje hardboard. Beperk de ruimte eventueel nog wat verder door ook in de bovenbak beide kantramen te vervangen door sluitblokken. Bezet het volk begin september minder dan 14 ramen, breng het volk dan terug op één broedbak. Verwijder zoveel mogelijk de oude donkere raat ook al zit er nog een restje voer, stuifmeel of soms nog wat broed in.

Varroabestrijding

Over de varroabestrijding van volken die naar de late drachten gaan, zoals de heide en balsemien, heb ik de vorige keer geschreven. Voor de volken waarbij de zomerhoning de laatste oogst was en in augustus nog niet is bestreden, is het nu de hoogste tijd om dit alsnog te doen. Controleer eerst of de volken nog voldoende voer hebben. Ook tijdens de varroabestrijding moeten de bijen broed verzorgen. Voor de vorming van winterbijen mag er geen voedselgebrek ontstaan. Nu de dracht is afgelopen komt er nog maar weinig nectar binnen. Het mooiste is het als er tussen de toplatten en het broednest een rand voer aanwezig is van enkele centimeters. Is dat niet zo, zet dan eerst de voerbak op de volken en voer, afhankelijk van de nog aanwezige voorraad, in één of twee keer 3 tot 5 kilo suiker. Is dit voer opgenomen, begin dan meteen met de varroabestrijding. Omdat er nu gesloten broed in de volken aanwezig is, kan alleen gewerkt worden met een middel dat werkt op basis van damp zoals mierenzuur, Thymovar of Apiguard. Voor de praktische uit-

foto: redactie

Een zwak volk dat niet voor vereniging in aanmerking komt, wordt snel gedood met een rokend zwavellapje

*Handleiding voor biotoopverbetering***Naar meer natuur in tuin, park en landschap**

voering van deze middelen verwijs ik naar de brochure van [bjn@wur](mailto:bjn@wur.nl): 'Effectieve bestrijding van varroa'.

Voeren

Als de bestrijding van varroa klaar is, direct beginnen met het voeren van de volken. Daarvoor zal eerst geïnventariseerd moeten worden wat de huidige voorraad in de kast is. Elk broedkammeraam kan 2,5 kilo voer bevatten. Omdat in dit raam, onder het voer, stuifmeel kan zitten, en vaak niet het hele raam goed gevuld is, reken ik op 2 kilo voer per goed gevuld broedkammeraam. Belangrijk is dat het voer goed verdeeld in de kast zit. Het volk moet tegen het voer aan zitten. In de winter verplaatst de wintertros zich van beneden naar boven. Boven het volk moet daarom voldoende voer zijn opgeslagen. Een kast waarbij in de onderbak volle ramen met voer zitten met het broednest in de bovenbak, is daarom een verkeerde situatie. Dit is dan wel een extreem voorbeeld ter illustratie. Schrijf per volk op de kastkaart hoeveel voer er aanwezig is. Bereken dan hoeveel er nog moet worden bijgevoerd. Met totaal 15 kilo wintervoer kan een volk goed de winter doorkomen. Bedenk dat dit voer niet alleen voor de winterbijen is, maar dat ook de eerste generatie bijen in het voorjaar ermee gevoed moet worden. Verdeel de hoeveelheid voedsel dat gegeven moet worden over de weken die nog resten tot 1 oktober. Na 1 oktober is de luchtvochtigheid vaak hoog, waardoor het voor de bijen extra lastig is het wintervoer in te dampen en te verzegelen. Bovendien zijn er dan minder zomerbijen over voor dit werk. Gevoerd kan worden met een kant-en-klare suikersiroop of zelf opgeloste kristalsuiker in een verhouding van 3 kilo suiker in 2 liter water. Hiervoor mag warm water gebruikt worden maar kook de oplossing niet.

Voor de vitaliteit van onze bijen is gedurende het hele jaar een gevarieerd aanbod van stuifmeel van groot belang. Veel van onze afdelingen en individuele leden maken er werk van om in overleg met de (gemeentelijke) overheid en andere beheerders van grond het aanbod van stuifmeel te bevorderen.

Om met beheerders en grondeigenaren te kunnen overleggen is een zekere kennis van zaken nodig. We dienen op de hoogte te zijn van besluitvormingsprocessen en goed te luisteren naar de argumenten van de beheerders en eigenaren van de grond die wij graag voor ons doel ingericht willen hebben. Onze gesprekspartners zijn over het algemeen vaklui. Het is makkelijk als ook wij over enige kennis beschikken. Het boek 'Naar meer natuur in tuin, park en landschap' is een uitstekend hulpmiddel om ons van die kennis te voorzien. Het is een praktische handleiding voor natuurontwikkeling in Nederland. Niet alleen voor professionals, maar voor iedereen die zich met dit onderwerp wil bezighouden. Voor ons immers die invloed willen hebben op de natuurlijke inrichting van tuinen, parken en terreinen is het een bron van kennis. Er staat veel informatie in over onderwerpen als aanleg en beheer, inrichting van de natuurtuin en groenvoorziening in het landschap, stad en dorp. De auteur Ger Londo heeft meerdere handboeken geschreven en beschikt over een vaardige pen. Een geschiktheidslijst van plantensoorten voor diverse begroeiingstypen en grondsoorten maakt het boek compleet. In deze lijsten staan natuurlijk niet alleen drachtplanten.

De al eerder verschenen brochure van Marco Hofmann 'Biodiversiteit in tuin en plantsoen' en dit boek geven ons, voor zover wij geen deskundigen zijn, voldoende informatie voor onze bijdrage aan de ontwikkeling van de natuur. Zo kunnen wij een aandeel te leveren in de stuifmeel- en nectarvoorziening voor onze bijen en andere insecten.

Ook het 'Plantenvademecum' van Arie

Koster geeft belangrijke aanvullende informatie.

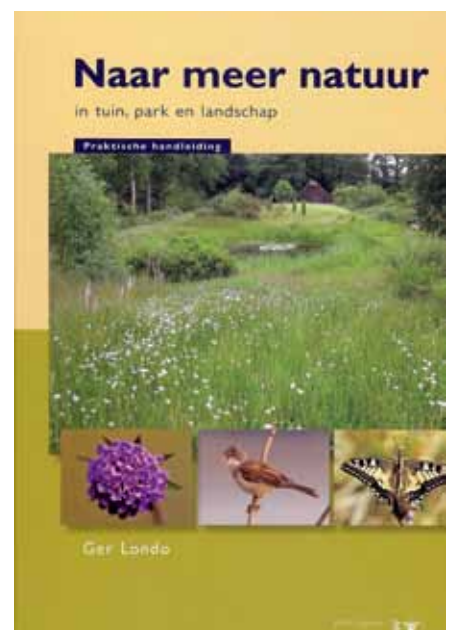
De boeken zijn, evenals de brochure, te koop in het Bijenhuis.

Naar meer natuur in tuin, park en landschap

Auteur: Ger Londo.

2010 KNNV-uitgeverij, Zeist.

ISBN 978 90 5011 306 9. € 34,95.

Oproep**Redactieleden gezocht**

De redactie van Bijenhouden zou graag in contact komen met NBV-leden die een aantal jaren als **redacteur** mee willen denken over en meewerken aan de inhoud van ons blad. De volgende kwaliteiten vormen daarbij een aanbeveling: vertrouwd met bijen en bijenhouden en beschikkend over een goede pen. Reageren kan via een mailtje aan de redactie via Marga Canters: redactie@bijenhouders.nl.

Ook redactieleden geven desgevraagd graag nadere informatie. Hun namen zijn te vinden in het colofon op p 2.